

שיבת הפתל - ירושלים

שיחת הגאון הרב אביגדר הלוי נבנצל שליט"א

לפרשת אמור תשע"ה

איך נתכונן למתן תורה?

שתי הלחם - למה הם באים?

התורה מצוה בפרשתנו: "כִּי תָבֹאוּ אֶל הָאָרֶץ... וַיִּצְרַתְּם אֶת קִצְיֹרְהָ, וַהֲבֵאתֶם אֶת עֹמֶר רֵאשִׁית קִצְיֹרְכֶם אֶל הַפֶּהֶן. וְהִגִּיף אֶת הָעֹמֶר לִפְנֵי ה' לְרִצְוֹנְכֶם, מִמִּקְרַת הַשָּׁבֶת יִנְיָפוּ הַפֶּהֶן" (ויקרא כג, י-יא). ומבואר בגמרא, שעומר זה בא מן השעורים (מנחות פד, א).

עוד מצוה התורה: "וּסְפַרְתֶּם לָכֶם מִמִּקְרַת הַשָּׁבֶת, מִיּוֹם הִבְיֵאתֶם אֶת עֹמֶר הַתְּנוּפָה, שְׁבַע שָׁבָתוֹת תְּמִימֹת תִּהְיֶינָה... וְהִקְרַבְתֶּם... לַחֶם תְּנוּפָה שְׁתֵּים שָׁנִים עֶשְׂרִים... בַּפּוּרִים לַה'" (ויקרא כג, טו-יז). ומבואר בגמרא, ששתי הלחם הללו באים מן החטים (מנחות פד, א).

עוד אמרו בגמרא: "מפני מה אמרה תורה הביאו עומר בפסח - מפני שהפסח זמן תבואה הוא. אמר הקב"ה: הביאו לפני עומר בפסח, כדי שתתברך לכם תבואה שבשדות. ומפני מה אמרה תורה הביאו שתי הלחם בעצרת - מפני שעצרת זמן פירות האילן הוא. אמר הקב"ה: הביאו לפני שתי הלחם בעצרת, כדי שיתברכו לכם פירות האילן. ומפני מה אמרה תורה נסכו מים בחג - אמר הקב"ה: נסכו לפני מים בחג, כדי שיתברכו לכם גשמי שנה" (ר"ה טז, א).

היה קשה לי במשך שנים, המשנה אומרת, "בארבעה פרקים העולם נידון, בפסח על התבואה, בעצרת על פירות האילן, בר"ה כל באי עולם עוברים לפניו כבני מרון" והדין נחתם ביוה"כ, "ובחג נידונין על המים" (ר"ה שם). והנה, לפני ר"ה ויוה"כ אנו אומרים הרבה סליחות תחינות ובקשות כדי שיצא דיננו לטובה. על המים בחג ג"כ אומרים הושענות ותפילת הגשם בשביל הדין על המים. בפסח על התבואה אנו אומרים תפילת הטל. אבל על פירות האילן בעצרת לא מצאתי שאומרים שום תפילה בחג השבועות. למה זה?

עלה בדעתי לומר, אולי מה שאמרו בגמרא ששתי הלחם באים כדי שיתברכו פירות האילן - לאו כולי עלמא היא. לפי מאן דאמר שעץ שאכל ממנו אדם הראשון חיטה היה (סנה' ע, ב) - החיטה מתאימה באמת להקרא "פירות האילן" (שהרי התורה קראה לחיטה "עץ"), ושתי הלחם (הבאים מן החיטה) באים באמת כדי שתתברך החיטה ושאר כל האילנות. אבל לפי אלו שסוברים שעץ שאכל ממנו אדם הראשון היה תאנה או גפן (שם), החיטה לא מתאימה כלל להקרא "פירות האילן", ואיך אמרו ששתי הלחם באים כדי שיתברכו "פירות האילן"? מה לחיטה ולפירות האילן? - וצריך כנראה לומר, שאלו שסוברים שעץ שאכל ממנו אדם הראשון היה תאנה או גפן, לא סוברים את המשנה הזאת, שעצרת היא זמן הדין על פירות האילן. ומה שהתורה צוה להביא שתי הלחם בעצרת, הוא מסבה אחרת, לא בגלל שזהו יום דין על פירות האילן. לכן איננו אומרים שום בקשה בענין זה בחג השבועות. כך עלה בדעתי לומר.

אלא שאם כך, למה באמת מביאים עומר בפסח ושתי הלחם בעצרת? - אולי הסבה לכך קשורה לעובדה, שהשעורים הן

בעיקרן מאכל בהמה, והחיטים - מאכל אדם. ולכן, בפסח, שרק יצאנו ממצרים ועוד לא קבלנו תורה, עדין ההשפעה המצרית עלינו גדולה, ועוד נשאר אצלנו משקע של מצרים, אנו במדרגת בהמה, ולכן הקרבן שאנו מביאים אז לה' הוא מן השעורים, שהן מאכל בהמה². לעומת זאת, אחרי שספרנו שבעה שבועות, ועל ידי ספירה זו התרחקנו מטומאת מצרים וקבלנו את התורה³, אנו מגיעים כבר למדרגת אדם, ולכן אנו מביאים אז את שתי הלחם הבאים מן החיטים, שהן מאכל אדם. "להורות, דבלתי התורה אנחנו כבהמות נדמה, שמאכלן שעורים... וכשקבלו התורה - דמות אדם לְהֵנָּה, ולכן קרבנם מן החטים, מאכל אדם" (ערוך השולחן או"ח סי' תפ"ט ס"ג).

זה אולי הטעם שצויה עלינו התורה להביא את העומר בפסח ואת שתי הלחם בחג השבועות. לציין את המעבר ממדרגת בהמה שהיינו בה בפסח, למדרגת אדם שזכינו לה בחג השבועות עם קבלת התורה.

מתן תורה - בכל שנה מחדש

והנה, ידוע מה שבאר מו"ר הגה"צ ר"א דסלר זצ"ל (ב"מכתב מאליהו" ח"ב עמ' 21), שהמאורעות שאנו מציינים בכל שנה, אינם מאורעות שהיו פעם בעבר ואנו עושים להם זכר, אלא הם מאורעות החוזרים על עצמם בכל שנה מחדש⁴! למשל, כשאנו מציינים את יציאת מצרים בפסח, אין פירושו של דבר שאנו מציינים מאורע שהיה בעבר, לפני שלשת אלפים ושלוש מאות שנה, אלא אנו חוזרים ממש לאותה נקודת זמן שבה יצאו אבותינו ממצרים, ויציאת מצרים מתרחשת בה מחדש! בכל שנה מתחדשת יציאת מצרים בחג המצות, בכל שנה מתחדש מתן תורה בחג השבועות, וכך בכל שאר המועדים. אנו חוזרים אפוא בכל שנה מחדש למעמד הר סיני, ומקבלים את התורה מחדש⁵! אמנם איננו רואים מחדש את האש ואת הברקים ואת קול השופר כמו שראינו בסיני, אבל בכל זאת, עלינו לדעת, שמתן תורה וכל מה שנתלוה אליו, מתרחש במידה מסויימת בכל שנה מחדש.

ראיה לדבר זה, שבכל שנה חוזר מתן תורה ומתרחש מחדש - מדברי הגמרא במסכת שבת. הגמרא אומרת, שאין להקזי דם בערב שבועות. למה? שכשעמדו ישראל לקבל תורה, יצא רוח (שָׁד) ששמו 'טיבוח', ואם ישראל לא היו מקבלים את התורה, היה ח"ו טובח את כל עם ישראל. ועל כן, אומרת הגמרא, אין להקזי דם בערב שבועות, כי שעת סכנה היא (שבת קכט, ב). וקשה לכאורה: מה נוגע לנו היום, שָׁד שהיה לפני שלושת אלפים ושלוש מאות שנה? הרי ב"ה קבלנו את התורה, ומאז אנו מקיימים אותה, ואם כן איזו סכנה יש כאן? אלא מוכח מכאן, ששד זה מתעורר בכל שנה מחדש! בכל שנה אנו צריכים לקבל את התורה מחדש, וממילא בכל שנה בערב חג השבועות, אנו נמצאים במצב של קִדְּם מתן תורה, ושכביכול יש ספק אם נסכים לקבל את התורה, או לא. לכן, בכל שנה ושנה ישנה סכנה

זאת בנחת. לשמור על כבודו של השני, ולא להגרר לפגיעות אישיות. צריך את שני הדברים. מצד אחד - לעמוד על דעתי כל עוד אין הוכחות נגדי. מצד שני - לכבד את השני.

ישנה מחלוקת גדולה שנחלקו בה ה'אבני נזר' ותלמידו ה'חלקת יואב', בנוגע למי שהניח בשבת תבשיל על האש, באופן שיגיע לכדי שיעור בישול רק במוצאי שבת, האם חייב משום חילול שבת או לא. מצד אחד - פעולת האיסור נעשתה בשבת. מצד שני - תוצאת הפעולה מופיעה רק במוצ"ש. האחרונים דנו בשאלה זו לגבי מלאכת זורע, וכן לגבי מלאכות אחרות (עי' "חלקת יואב" או"ח סי' י' שהביא את דבריהם), וה'אבני נזר' וה'חלקת יואב' התווכחו ביניהם בשאלה זו לגבי מלאכת בישול, וכן בנוגע למלאכת הבערה, האם המבעיר אש בשבת חייב גם על מה שנשרף במוצאי שבת, או לא. ה'אבני נזר' וה'חלקת יואב' נחלקו בזה כל ימי חייהם, ויש בענין זה כמה סימנים בספריהם (עי' "חלקת יואב" שם, ו"אבני נזר" או"ח סי' קי"ט-קכ"ב). והנה, שמעתי ממורי ורבי (הגרש"ז אויערבך זצ"ל), שלפני פטירתו של ה'אבני נזר', כששכב חולה במיטתו, בא אליו ה'חלקת יואב' לבקרו. אמר לו ה'אבני נזר': אולי עכשיו, בטרם אמות, תחזור כך ממה שחלקת עלי כל חיי בענין הנ"ל? אמר לו: חוזרני בי. אמר לו ה'אבני נזר': וכי מפני שאני חולה אתה חוזר כך?! הרי בתורה כתוב 'אמת'! אמר לו ה'חלקת יואב': אם כך, אינני חוזר בי! וכך המשיכה מחלוקת לשם שמים זו להתקיים. מפני שבתורה כתוב 'אמת'! ולכן, גם אם הרב חולה, אסור לשנות מן האמת. אמנם ה'אבני נזר' הוא גדול עצום בתורה, אבל גם ל'חלקת יואב' יש ראש, גם הוא תלמיד חכם גדול, ואם הוא משוכנע שההלכה איננה כפי שסובר רבו, הוא מוכרח להשאר בדעתו. אסור לנתר לרב רק מפני שהוא חולה, גם אם יש בזה פקוח נפש לרב¹⁰. אבל מצד שני, כמובן בדרך ארץ. צריך מדות טובות וצריך לב טוב לקבל את התורה.

שלוש דרכים להזדקק בה'

התורה הוא אחד משלשה דברים שהעולם עומד עליהם - "על התורה, ועל העבודה, ועל גמילות חסדים" (אבות פ"א מ"ב). למה דוקא על שלשה דברים אלו עומד העולם? הרי תרי"ג מצוות יש בתורה, וכולן חשובות, ומה מיוחד בשלש מצוות אלו יותר משאר המצוות?

אולי מותר לומר כך: הרי תכלית עבודת האדם בעוה"ז היא להיות דבוק בקב"ה עד כמה שבשר ודם יכול להיות דבוק בו ית', ודבקות זו היא בשלשה דברים המרכיבים את כוחות האדם: מחשבה, רגש וכלי המעשה. כנגד שלשת אלו מכוונים שלשת הדברים שהזכירה המשנה - תורה, עבודה וגמילות חסדים. לימוד תורה - זו הדרך לידבק בקב"ה בכח המחשבה. אמנם מחשבת הבורא היא מעבר ליכולת השגתנו, וכפי שאומר הנביא: "פי גבהו שמים מארץ, פן גבהו דרכי מדרכיכם ומקשבתיה מקשבתיתם" (ישעיהו נה, ט), אבל ברוב חסדו נתן לנו ה' ניצוץ ממחשבתו כדי שנוכל להשיג משהו ממנה, וזוהי התורה. על ידי לימוד התורה, יש לנו בכל זאת תפיסה כלשהי במחשבת ה', כל אחד לפום דרגא דיליה. ילד קטן לומד חומש לפי הבנתו, רבי עקיבא אייגר לומד לפי הבנתו, חז"ל לפי הבנתם, וגם משה רבינו שנמצא כבר שלשת אלפים בגן עדן, לומד שם את התורה לפי הבנתו ומדרגתו שם, ואף על פי כן לא הגיע וגם לא יגיע לעולם

מצד אותו שד, ולכן אסור להקזיז דם בערב חג השבועות גם בזמן הזה!⁶ [ומשום ערב שבועות גזרו חז"ל שלא להקזיז אף בשאר ערבי ימים טובים (שבת שם. ועי' שו"ע או"ח תס"ח סי' ובמשנ"ב שם)]. כל שנה צריכים אפוא להרגיש מחדש את מתן תורה. לקבל אותה מחדש בחג השבועות, ולהרגיש שעולים ממדרגת בהמה למדרגת אדם.

מידות טובות - הקדמה למתן תורה

כפי שהזכרנו, על ידי ספירת העומר אנו מתרחקים מטומאת מצרים ומכנינים את עצמנו למתן תורה. ימי הספירה הם ימי תיקון המידות, להכין בהם את הנפש למתן תורה.

רבי חיים ויטאל ז"ל הרי שואל, מדוע אין בתורה איסור מפורש על מידות רעות? אמנם על חלק מן המידות יש ציויים בתורה, למשל: "לא תשנא את אחיך בלבבך" (ויקרא יט, יז), "ואתה תרצף קמוך" (שם, יח) ועוד, אבל על רוב המידות אין ציויים מפורשים. מדוע? אומר רבי חיים ויטאל כך: המידות, "הן הכנות עיקריות אל תרי"ג המצוות" ("שערי קדושה" ח"א ש"ב); הן הקדמה ובסיס לתורה, ובשביל להשיג את התורה אדם צריך להיות בעל מידות טובות עוד לפני שהוא ניגש אליה. לכן, אין צורך ואין טעם לצוות בתורה על מידות טובות, שהרי ממילא אין מבוא לתורה למי שאינו בעל כאלו⁷. אמנם גם ההפך נכון - שלימוד התורה וקיום מצוותיה הם אלו שמעדינים ומזככים את הנפש, וכמו שאמר רבי פינחס בן יאיר: "תורה מביאה לידי זהירות, וזהירות מביאה לידי זריזות, וזריזות מביאה לידי נקיות" וכו' (ע"ז כ, ב) - אבל זהו רק לענין העידון השלם, שתהיינה המידות שלמות אצלו בכל מיני שלמות ושכלול⁸. אבל כדי לזכות להתחלת התורה - אדם חייב שתהיינה לו קצת מידות טובות קודם לזה, ובלי זה - האדם אינו מתאים כלל לקבל תורה. זו כנראה הסיבה לכך, שתלמידי רבי עקיבא מתו דוקא בתקופה זו, "מפסח ועד עצרת" (יבמות סב, ב). כי ימים אלו הם ימי הכנה לקבלת התורה, וכפי שדברנו, כדי לקבל את התורה צריך לתקן את הנפש ממידות רעות. ממילא, אם תלמידי רבי עקיבא לא נוהגים כבוד זה לזה (שם) - הקטרוג עליהם הוא גדול מאד, ולכן הם נפטרים דוקא בימים אלו, מפני שלא ניצלו אותם כראוי להכין את עצמם לקבלת התורה. כי מתלמידי רבי עקיבא דורשים שלמות מיוחדת בין אדם לחברו, יותר ממה שדורשים מאדם רגיל⁹.

מספרים על הג"ר ישראל מסלנט זצ"ל, שבא פעם לבית מדרש אחד, וראה שהלומדים צועקים זה על זה: "טיפש", "עם הארץ", ועוד מחמאות כאלו. אמר להם: "רבותי, כך לא לומדים תורה! צריך ללמוד עם דרך ארץ". למחרת שב לשם, וראה שעל כל דבר הם אומרים זה לזה: "כן, מסתמא כבודו צודק"! "כן, ודאי כבודו צודק"! אמר להם: "רבותי, גם כך לא לומדים תורה! אמנם דרך ארץ קדמה לתורה (ויק"ר ט, ג), אבל אחרי הדרך ארץ צריכה לבוא תורה! אי אפשר להסכים לפשט שאינו נכון רק בגלל דרך ארץ. אם צריך לחלוק על ה"חברותא", יש לעשות זאת! הגמרא הרי אומרת, "כל תלמיד חכם שאינו קשה כברזל - אינו תלמיד חכם" (תענית ד, א). תלמיד חכם צריך א"כ לעמוד על דעתו בתקיפות. מאידך גיסא, הגמרא אומרת מיד, "אפילו הכי, מיבעי ליה לאיניש למילף נפשיה בניחותא" (שם). למרות שצריך לעמוד על דעתו, צריך להרגיל את עצמו לעשות

שעשה אברהם, הוא לא רק הבדל ברמת החסד, אלא בעיקר במהותו ובמטרתו. אצל איוב - מטרת החסד היא מילוי חסרונו של השני, ופעולת החסד אינה אלא כלי להגיע באמצעותו אל המטרה. ממילא, הוא נותן לאורח רק מה שחסר לו ותו לא, שהרי בחסד זה כבר מושגת המטרה. כמובן, חסד כזה הוא ג"כ מדרגה גבוהה של חסד שאין לזלזל בה, אבל אצל אברהם אבינו מדובר על מדרגה אחרת לגמרי. אצל אברהם אבינו, מטרת החסד אינה מילוי חסרונו של השני, אלא החסד הוא מטרה בפני עצמה! אברהם גומל חסד כי הוא רוצה לגמול חסד! ממילא, הוא נותן לאחרים גם מה שלא חסר להם - שהרי גם זה חסד!

חסד כזה הוא כבר חסד במדרגה אחרת לגמרי. חסד כזה הוא מעין מידת חסדו של הבורא ית' - שברא את העולם כדי להיטיב לברואים. כשם שהקב"ה רצה להיטיב לאחרים גם כשלא היו כלל ברואים בעולם, ולצורך כך ברא הקב"ה ברואים עם רצונות, כדי להשיב על כל חי רצון, כך גם אברהם: כשאין לו עם מי לעשות חסד, הוא מחפש בכל כחו אנשים שניתן לעשות עמם חסד (עי' ב"מ פו, ב), וגומל עמם חסד יותר מכדי צרכו, כדי להביא לידי סיפוק את "תַּאֲנוֹת" החסד שלו¹². איוב גומל חסד רק כשצריך, ורק כמה שצריך, ולא יותר. ואברהם גומל חסד גם כשלא צריך, וגם יותר ממה שצריך. זהו שאמרו חז"ל: "אמרה מידת החסד: כל ימי היות אברהם בעולם, לא הוצרכתי אני לעשות מלאכתי, שהרי אברהם עמד שם במקומי" (ספר הבהיר אות קצ"א, עמ' פו). חסדיו של אברהם אבינו כל כך מרובים, עד שכביכול אין צורך לעולם במידת החסד של הקב"ה, ודי לו לעולם במידת החסד של אברהם אבינו.

ממילא, אם רוצים להדמות לקב"ה ולהדבק בו ע"י גמילות חסדים, יש להשתדל לגמול חסד כפי שעשה אברהם אבינו, ולא רק כפי שעשה איוב. לגמול חסד גם למי שאינו זקוק לו, וגם לזקוקים לחסד - לתת יותר מכדי צרכם. אמנם היום יש כ"כ הרבה שצריכים את החסד, כך שאין כמעט נפקא מינה, כי איננו גומרים לעשות חסד עם אלה שצריכים חסד, ומדובר בצרכים הבסיסיים ביותר, אבל צריך לדעת שעקרונית החסד הוא צורך של הנותן, לא רק של המקבל.

"וְהוֹכֵן בְּחֶסֶד פֶּסָא"

בועז ורות זכו להקים את מלכות בית דוד מפני שהם באמת הצטינו בחסד. בועז מפורש במגילה כמה שהצטיין בחסד, "וְגַם שֶׁלֹּשְׁלוֹ לָהּ מִן הַצְּבָתִים וְעִזְבָתָם וְלִקְטָה וְלֹא תִגְעְרוּ בָהּ" (רות ב, טז), ועל רות כתוב "הַיִּטְבַּת חֶסֶדָּהּ הָאֲחֵרוֹן מִן הַרְאֵשׁוֹן" (שם ג, י). הם היו בית של חסד, לכן הם זכו להקים את מלכות בית דוד. על מלכות בית דוד כתוב "וְהוֹכֵן בְּחֶסֶד פֶּסָא וְיֵשֵׁב עָלָיו בְּאֶמַת בְּאֶהֱלָ דָּוִד" (ישעיהו טז, ה), שהיסוד של מלכות בית דוד הוא החסד.

הגמרא אומרת לגבי מודר הנאה, שאדם יכול לומר לחברו "לאו מלכא אנא, דמהנינא לך ואת לא מהנית ליי" (נדרים כד, א). כלומר, אינני מלך, שאהנה אותך ואתה לא תהנה אותי. משמע, שענינו של מלך הוא, שהוא זה שמהנה את העם, ולא להפך. אנו מכירים את המלך בתור מטיל מסים על העם, ולוקח מהעם, אבל לפי הגמרא מלך הוא דווקא מי שנותן לעם. לכן כסא בית דוד הוכן בחסד, כי בעל חסד הוא זה שמתאים להיות מלך.

כל אחד מאיתנו לפום דרגא דייליה יכול היות מלך, ולשאוף לעשות חסד. מי שהשאפה שלו היא לעשות חסד, יש סיכוי שגם

לידיעת התורה בשלמותה, שהרי התורה היא חכמת אלקים, שהוא אין סוף, וממילא גם חכמתו היא אין סופית. רק "אֵלֹהִים הֵבִינֵן דְּרַפָּה" (איוב כח, כג) של תורה עד הסוף. חוץ ממנו אין מי שמסוגל לתפוס את התורה בשלמותה. אבל בכל זאת, כל אחד לפי מדרגתו משיג על ידי לימוד התורה משהו ממחשבת ה' האין סופית, וזוהי - כאמור - הדרך להתדבק בקב"ה במחשבה.

והדרך להתדבק בקב"ה ברגש, היא ע"י עבודת הקרבנות. כשאדם מקריב קרבן, הוא צריך להרגיש שהיה רוצה בעצמו להיות הקרבן, כמו שיצחק אבינו הסכים ורצה להשחט ולהיות קרבן עולה לה'. אלא שהקב"ה לא הרשה לאברהם לשחוט את יצחק, ועל כן גם אנו איננו רשאים למסור את עצמנו להיות קרבן לה'. במקום זה נתן לנו הקב"ה אפשרות להקריב לו בהמות ועופות ומנחה, אבל בעצם הרגשת האדם צריכה להיות, ש"ראוי לו שישפך דמו וישרף גופו, לולא חסד הבורא שלקח ממנו תמורה הקרבן הזה, נפש תחת נפש" (רמב"ן ויקרא א, ט).

היום שאין לנו קרבנות, הדרך העיקרית להתדבק בקב"ה ברגש היא ע"י עבודת התפילה. להרגיש כמה גדולה הזכות לעמוד שלוש פעמים ביום ולדבר אל הקב"ה כדבר בן אל אביו, שמדבר אליו מתוך קורבה גדולה. להרגיש שכביכול אנו מדברים פנים אל פנים עם הקב"ה, מודים לו על כל הדברים הטובים שעשה לנו, ומבקשים ממנו שימשיך להיטיב לנו, לתת לנו חכמה ותשובה וסליחה וגאולה וכל שאר הדברים שאנו צריכים. זוהי הדבקות בקב"ה ברגש.

וגמילות חסדים - זו הדרך העיקרית להתדבק בקב"ה בכלי המעשה. הרי כל מטרת הבריאה, וכל מה שעושה הקב"ה בעולמו לאחר שנברא, הוא להיטיב לברואים; לאנשים לפי צרכם, לבעלי חיים לפי צרכם, וכן למלאכים. לפני בריאת העולם לא היה לקב"ה למי להיטיב. וכיון שִׁמְטָבַע הטוב להיטיב, ברא הקב"ה את העולם, כדי שיהיה לו למי להיטיב¹¹. ממילא, הדרך להידבק בה' במעשה, היא ע"י שנעסוק גם אנו בהטבה לזולתנו.

מדרגה מיוחדת של מידת גמילות חסדים אצל

אברהם אבינו

והנה, אם רוצים באמת להדמות לקב"ה ולהדבק בו באופן זה של הטבה לזולת, יש להעיר בזה הערה חשובה ששמעתי אותה מחותני, הג"ר חיים זאב פינקל זצ"ל: חז"ל אומרים, שאיוב טען כלפי הקב"ה: "בַּחוּץ לֹא יֵלֵין גַּר, דְּלִיתִי לְאֶרֶח אֶפְתָּח" (איוב לא, לב). נהגתי כמו אברהם! אברהם פתח באהלו ארבעה פתחים לארבע רוחות השמים, וכך עשיתי גם אני. כל אחד היה יכול להכנס ולסעוד בביתי כמו אצל אברהם. אם כך, מדוע לאברהם היה כל כך טוב, ולי כל כך רע? אמר לו הקב"ה: אינך כמו אברהם! אצלך, מי שרגיל לאכול פת חטים (להבדיל מפת שעורים פשוטה), האכלת אותו פת חטים; מי שרגיל לאכול בשר, האכלת אותו בשר; ומי שרגיל לשתות יין, השקית אותו יין. אבל אברהם עשה יותר מזה. אצל אברהם, גם מי שלא היה רגיל במאכלים משובחים כאלה, קיבל בשר ויין וכל טוב, הרבה יותר מרמת המזון שהיה רגיל אליה בביתו (אבות דר"נ פ"ז). הוא לא שאל את אורחיו מה הם רגילים לאכול, אלא הכין להם מיד את האוכל המשובח ביותר.

ובאר חותני זצ"ל, שהבדל זה בין החסד שעשה איוב לחסד

הקרבנות, תמידים כסדרם ומוספים כהלכתם, עולת ראייה ושלמי חגיגה ושלמי שמחה וכל מה שאנו חייבים, במהרה בימינו, אמן.

השיחה נערכה לפי הבנתו של העורך,
וכל טעות או חסרון (אם ישנם) יש לתלות בעורך בלבד.

הקב"ה ידון אותו לחסד. כי מדותיו של הקב"ה הן מדה כנגד מדה, ומי שבעצמו רודף חסד, ה' יגמול איתו חסד. ממילא, אם נזכה להיות כולנו גומלי חסדים, ואנשי אמת אוהבי תורה, וכל הדברים הטובים שדברנו עליהם - הקב"ה יגמול איתנו חסדים טובים, יבנה לנו את בית המקדש, ונוכל לעלות אליו שלוש פעמים בשנה ולהביא את הקרבנות שצריך, שתי הלחם ושאר

1. ע"י רש"י (ר"ה טז, א ד"ה שתי הלחם) שגם הוא התקשה בשאלה זו, מה לשתי הלחם ולפירות האילן, ותירץ בשני אופנים: א' שתי הלחם, הם המתירים להביא בכורים למקדש (ע"י רש"י שמות כג, טז), והבכורים באים משבעת המינים בלבד, שרובם פירות האילן; ב' לשיטת רבי יהודה (שהוא בעל המימרא שם בר"ה), עץ שאכל ממנו אדם הראשון - חיטה היה (סנה' ע, ב). [והיינו, שקודם חטא אדם הראשון היתה החיטה עץ, ורק אח"כ נשתנתה להיות כפי שהיא היום. וגם לעתיד לבוא, בעולם המתוקן, "ועתידה חטה שתפתור פדקל, ועולה בראש הרים" (כתובות קיא, ב). ולכן, בחג השבועות, שתוקן בו חטא עץ הדעת ע"י קבלת התורה (ע"י שבת קמו, א) - ואור זה מתעורר בכל שנה מחדש ביום זה - ניתן להחשיב את החיטה כעץ, ולהביא בהקרבנה ברכה לפירות האילן ("מחשבות חרוץ" אות ט"ו דף ס, א)]. ולפי תירוץ השני של רש"י, ישאר קשה באמת, מה יענו על שאלה זו החולקים על רבי יהודה וסוברים שעץ שאכל ממנו אדם הראשון לא היה חיטה אלא גפן או תאנה. ובדברי הרב שליט"א מתורצת שאלה זו.
2. ומבואר בזוהר (ח"ג צז, א), שקרבן העומר הוא בבחינת קרבן סוטה, שגם הוא בא מן השעורים, שהם מאכל בהמה, "כשם שמעשיה (של הסוטה) מעשה בהמה, כך קרבנה מאכל בהמה" (משנה סוטה יד, א), שכן קרבן העומר - כקרבן סוטה - מברר ומרחיק מישאל את טומאת מצרים שדבקה בהם, ומאביד אותה מן העולם, בבחינת "וְצִבְתָּהּ בְּטֶגֶה וְנִפְלְהָ יִרְכָה" (במדבר ה, כז), וממילא נשאת כנסת ישראל נקיה וזכאית לחזור לבעלה, ולהדבק בשכינה הקדושה ביום חג השבועות, בבחינת "וְאֵם... טְהֵרָה הִוא - וְנִקְתָּהּ וְנִנְרְעָה וְרַע" (שם, כח).
3. ספירת העומר כוללת הרי שתי ספירות. האחת מציינת התרחקות, ואחת מציינת התקרבות. ספירת השבועות - מציינת התרחקות. "וספרתם לכם ממחרת השבת... שבע שבתות". מונים כמה שבועות עברו כבר מזמן יציאת מצרים, ומכל הטומאה שהיתה שם. לעומת זאת, ספירת הימים - מציינת התקרבות. "עַד השבת שביעית תספרו חמישים יום". אנו מונים את הימים עד מתן תורה. ספירה של צפיה למתן תורה. [ובדוקא ספירת השבועות היא המציינת את ההתרחקות מטומאת מצרים, כפי שנתבאר בהערה הקודמת, ספירת העומר דומה לספירת ז' נקיים, להטהר מטומאה, וזה נעשה ע"י ספירות שביעיות, כז' נקיים. משא"כ הצפיה למתן תורה אינה טעונה ספירת שביעיות, אלא ספירת רגילה, ולכן מונים לה ימים - "תספרו חמישים יום".]
4. וכן כתב ב"מחצית השקל": "בכל הזמנים שאירע לאבותינו ענין מה, כשיגיע זמן ההוא - שוב מתעורר קצת מְעִין אותו דבר וענין ההוא" ("מחצית השקל" על המג"א סי' תס"ח ס"ק ט"ו).
5. איתא בילק"ש (יתרו רמז רע"א): "אמר הקב"ה לישראל: בְּנֵי, הֲיִיו קורין את הפרשה הזאת (=פרשת מתן תורה) בכל שנה, ואני מעלה עליכם כאילו אתם עומדים לפני הר סיני ומקבלים את התורה". ועי' "העמק דבר" (דברים טז, יב)!
6. וכן באר הטעם ב"מחצית השקל" הנ"ל (הערה 4).
7. וכן כתב רבינו יונה בפירושו לפרקי אבות, על דברי המשנה "אם אין דרך ארץ אין תורה" (אבות פ"ג מ"ז), וז"ל: "ר"ל, שצריך תחילה לתקן את עצמו במידות, ובה תשכון התורה עלי, שאינה שוכנת לעולם בגוף שאינו בעל מידות טובות; לא שילמוד התורה ואחר כך יקח לו המידות, כי אי אפשר". וכן כתב הגר"א ז"ל בביאורו למגילת אסתר (י, ג), וז"ל: "כִּי מְרַדְּכֵי הִיְהוּדֵי... הֲרֵשׁ טוֹב לְעַמּוֹ - הוא מעשים טובים ומידות טובות. והמידות טובות הן יותר מכולן, כמו שאמרו שלא נכתבו המידות טובות בתורה כי הם כוללין כל התורה, כמו שאמרו: כל הכועס כאילו עובד עבודה זרה (ע"י שבת קה, ב), וכל המספר לשון הרע ככופר בעיקר (ערכין טו, ב), וכן כולם", ע"ש.
8. כמו שפירש רבינו יונה על המשנה "אם אין תורה אין דרך ארץ" (אבות פ"ג מ"ז), וז"ל: "כלומר, מי שאינו יודע תורה, אינו שלם במידות של דרך ארץ, כי רוב המידות הטובות שיש בדרכי העולם - בתורה הם... אם כן, בלא תורה לא יהיו דעותיו שלמות בדרך ארץ".
9. ועי' עוד בזה ב"נתיבות עולם" למהר"ל (נתיב התורה סוף פרק י"ב).
10. וכפי שהוכיח המהרש"ל, "דאסור לשנות דברי תורה אף כי הסנה, וחייב למסור עצמו עליה... לכמה שמדות וחורבות... ואם ח"ו ישנה הדין - הוה ככופר בתורת משה" ("ים של משה" ב"ק פ"ד סי' ט).
11. וכפי שביארו האר"י ז"ל ("עץ חיים" ריש שער הכללים), הרמח"ל ("דעת תבונות" מהד' הגה"צ רבי חיים פרידלנדר זצ"ל סי' ט"ז-י"ח) וכל המקובלים, שזו היתה כוונת ה' בבריאה. וכן כתב הרמח"ל בלשון פשוטה בתחילת ספר "מסילת ישרים": "מה שהורונו חכמינו ז"ל הוא, שהאדם לא נברא אלא להתענג" (מסילת ישרים ריש פ"א). היינו, שתכלית הבריאה היתה להיטיב לאדם ולהביאו למצב של תענוג. ועיקר התענוג אינו בתענוגי עולם הזה, אלא הכוונה היא "להתענג על ה' ולהנות מזיו שכנתו, שזהו התענוג האמיתי והעידון הגדול מכל העידונים שיכולים להמצא. ומקום העידון הזה באמת הוא העולם הבא... אך הדרך כדי להגיע אל מחוז חפצנו זה הוא העולם הזה" (שם). [ועכ"פ, כבר הדגיש הרמח"ל בדבריו, שביאור זה - שהעולם נברא כדי שיהיה לקב"ה למי להיטיב - אינו מתיימר להיות הביאור המלא והשלם בכוונת הבריאה, אלא רק "מה שנוכל [אנו] להשיג בענין זה" (שם סי' י"ח). ובאמת ב"עץ חיים" לאר"י ז"ל (ריש היכל א' שער א') מבואר טעם נוסף לבריאת העולם, והוא - לגלות שלימותו ית'. "כי אם לא היה (הבורא) מוציא פעולותיו וכוחותיו לידי פועל ומעשה, לא היה כביכול נקרא שלם" (שם). ולגלות שלמותו אי אפשר אלא ע"י שיהיו נבראים, שעבורם יוציא הבורא פעולותיו וכוחותיו אל פועל, ולכן נבראו הנבראים].
12. יש שהקשו: כשישב אברהם אבינו ביום השלישי למילתו בפתח אהלו לחפש אורחים כדי לקיים בהם מצות הכנסת אורחים, שלח לו הקב"ה שלשה מלאכים (בדמות ערביים). והנה, מלאכים הרי אינם זקוקים כלל לאכילה ושתייה, ורק נראו כאוכלים ושותים שם (רש"י בראשית יח, ח), וא"כ לכאורה לא קיים בהם אברהם שום מצוה, שהרי לא היו זקוקים לכלום, ולמה לא שלח לו הקב"ה אורחים "אמיתיים"? ואולם התשובה לזה היא, שבכונה שלח כאן הקב"ה לאברהם אורחים כאלו! שכן מדרגת חסדו של אברהם היא לגמול חסד גם למי שאינו צריך לו. ולכן, בפרשה זו המתארת את מידת חסדו של אברהם אבינו, רצה הקב"ה שמידת חסדו של אברהם תבוא לידי ביטוי באופן המירבי, ולכן שלח לו אורחים שאינם זקוקים לכלום!